

МАКЕДОНСКИ ЦЕНТАР ЗА
МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА иското општество во изборните програми

Институт за демократија
Социетас цивилис - Скопје

МАКЕДОНСКИ МЕДИУМИ
ИНСТИТУТ ЗА

Животната средина во изборните програми

*Анализа на изборните програми на политичките
партии*

Издавачи

Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС)
Институт за демократија Социетас Цивилис – Скопје (ИДСЦС)
Македонски институт за медиуми (МИМ)

За издавачите

Сашо Клековски, прв извршен директор на МЦМС
Александар Кржаловски, извршен директор на МЦМС
Владимир Мисев, претседател на ИДСЦС
Билјана Петковска, извршен директор на МИМ

Автор

Марија Теговска, ИДСЦС
Ивана Петкуќеска, ИДСЦС

Подготовка

Ивана Петкуќеска, ИДСЦС

Мислењата што се изразени овде им припаѓаат на авторите и не ги одразуваат ставовите на издавачите или донаторите на овој извештај.

МЦМС, ИДСЦС, МИМ

Сите права се задржани, репродуцирањето, копирањето, трансмисијата или преводот на кој било дел од оваа публикација може да се изврши единствено под следните услови: со претходна дозвола на издавачите, заради цитирање во анализа на книгата и под услови изложени во продолжение.

Авторското право на оваа публикација е заштитено, но публикацијата може да се репродуцира на кој било начин и без наплата за едукативни намени. За копирањето во други услови, за употреба во други публикации или пак за превод или адаптација, треба да се обезбеди претходна дозвола од издавачите.

Листа на кратенки

ВМРО-ДПМНЕ	ВМРО - Демократска партија за македонско национално единство
СДУ	Социјал демократска унија
ДПА	Демократска партија на Албанците
ДУИ	Демократска унија за интеграција
ПОДЕМ	Партија за демократско обединување на Македонија
ЛДП	Либерал демократска партија
НД	Нова демократија
НДП	Национална демократска преобразба
ОМ	Обединети за Македонија
СДСМ	Социјал демократски сојуз на Македонија
НДУ	Национална демократска унија
ДД	Демократска десница

Вовед

Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС), Институтот за демократија Социетас цивилис - Скопје (ИДСЦС) и Македонскиот институт за медиуми (МИМ) во април 2011 г. започнаа повеќе заеднички активности за вонредните парламентарни избори во рамките на интегрираната платформа Мојот избор 2011. Активностите вклучуваат испитување на јавното мислење, набљудување на изборните програми и кампањи, на медиумите, на изборната администрација и на денот на гласањето.

Во овој извештај е презентирана **квантитативна и квалитативна анализа на програмите на политичките партии за вонредните парламентарни избори во 2011 г.** од аспект на конкретни предлози и решенија за животната средина. Општи и декларативни заложби не се земени во предвид.

Во анализата се вклучени **програмите на оние политички партии кои доставиле или објавиле програма за изборите.** Програмите на политичките партии кои беа доставени или објавени на албански јазик, беа преведени на македонски јазик и потоа анализирани.

Во овој документ се претставени резултатите од спроведената анализа и заклучоците кои произлегуваат од неа. Дел од резултатите од квантитативната анализа се претставени графички преку графикони и/или табели, а се користат и апсолутни бројки и проценти.

Општи информации за програмите

За вонредните парламентарни избори во 2011 година, најголем дел (15 или 83 %) од политичките партии/коалиции кои се натпреваруваат за власт објавија/понудија (изборни) програми. Програмите се разликуваат како во содржината, така и во обемот.

Табела 1: Преглед на политичките партии* кои доставиле/објавиле програма за парламентарните избори 2011 (по редослед во избирачко ливче)

Политичка партија	Веб-страница	Година	Јазик	Бр. на стр.
Демократија е ре – Партија за нова демократија	да	-	Албански	29
Партија на обединети демократи за Македонија (ПОДЕМ)	да	2011	Македонски	50
Социјалдемократска унија (СДУ)	да	2011	Македонски	48
Демократска унија на Албанците (ДУА)	да	03/2011	Албански	48
ВМРО- Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ)	да	2011	Македонски	284
Демократска унија за интеграција (ДУИ)	да	12/2009	Албански	87
Демократска партија на Албанците (ДПА)	да	06/2009	Албански	13
Социјалдемократски сојуз на Македонија (СДСМ)	да	2011	Македонски	139
Национална демократска унија (НДУ)	не	2011	Албански	4
Либерално – демократска партија (ЛДП)	да	2011	Македонски	122
Политичка партија Демократска десница	да	2011	Македонски	40
Европска партија на Македонија	да	2011	Македонски	9
Партија за демократски просперитет (ПДП)	не	2011	Албански	9
Национална демократска преродба (НДП)	да	-	Албански	10
Обединети за Македонија (ОМ)	да	2011	Македонски	64

*Врски до програмите на политичките партии се дадени во прилог 1, а истите може да се најдат и на www.mojotizbor.mk.

ВМРО - Народна партија (ВМРО-НП), Политичка партија Достоинство (ППД) и Социјалдемократска партија на Македонија (СДПМ) не доставија и немаат објавено изборни програми на нивните веб-страници.

Како и колку се спомнува животната средина

Говорејќи за животната средина, политичките партии опфаќаат повеќе сегменти: вода, воздух, загадувачи, отпад итн. Освен две политички партии од албанскиот блок, односно НДУ и ДПА, сите останати посветуваат дел од својата програма на животната средина. И покрај согласноста за важноста на животната средина, не сите партии посветуваат еднакво внимание на нејзино унапредување.

Животната средина се спомнува во 10 од 12 од анализираниите програми. Најголемо внимание на оваа сфера посветува ВМРО-ДПМНЕ, после кои следуваат СДСМ. Од другите партии, притоа имајќи ја во предвид големината на самата политичка партија и обемот на програмата која ја нудат, значително внимание посветуваат и ПОДЕМ и ЛДП. Во програмите на албанските политички партии (ДУИ, Демократија е ре и НДП), иако обработката на темата е доста генерална, сепак во ДУИ се среќаваат поконкретни мерки и предлози.

Сите политички партии кои во својата програма ја спомнуваат животната средина имаат посветено посебен дел само за животната средина на различни нивоа од програмите. Кај ДУИ и ДД, постои и натамошна поделба на темата по подкатегории.

Иако поголемиот дел ја опфаќаат животната средина во програмата, конкретни мерки се спомнуваат само кај половина од нив, односно 6 од 12. Останатите ги имаат презентирани нивните ставови и општи предлози за развојот на животната средина, како и афирмација на значењето на истата. Предлозите и мерките главно се однесуваат на надградба на правната рамка, финансиска поддршка и јакнење на институционалните капацитети. Помал дел од партиите (СДУ, СДСМ и ДУИ) во програмите имаат наведено и конкретни начини на соработка (пр. Јавно приватни партнерства, локална самоуправа, меѓународни организации) со цел подобрување на животната средина.

Табела 2: Посветени посебни делови од програмата и конкретни мерки на животната средина

Политичка партија	Посебен дел и наслов	Конкретни предлози и мерки
Демократија е ре	Екологија	Не
ПОДЕМ	Животна средина и одржлив развој-живот во здрава средина за сегашните и идните генерации	Да
СДУ	Развој-Одржлив развој и заштита на животна средина	Да
ВМРО-ДПМНЕ	Поквалитетен живот за сите-Заштита и унапредување на животната средина и природата	Да
ДУИ	Политиката на животната средина и просторното планирање- управување со водите и нивна заштита од загадувањето; индустриско загадување	Не
СДСМ	Работни места и живеачка - животна средина	Да
ЛДП	Економска модернизација на земјата - животна средина и одржлив развој	Да
НДУ	/	Не
НДП	Заштита на животната средина	Не
ОМ	Екологија и животна средина	Да
ДПА	/	Не

ДД	Заштита на животната средина - Климатските промени; Енергетската ефикасност на домаќинствата; Чиста околина и заштита на здравјето; Да го спречиме исчезнувањето на ретките видови	Не
----	--	----

Понуда и предлози за животната средина

Политичките партии имаат согласност околу важноста на животната средина како еден од основните предуслови за здрава нација. Предлозите и мерките кои се дел од програмите на политичките партии се во правец на сите сектори од областа на животната средина, како што е заштита на водата, воздухот, и регулирање на отпадот.

Подобрување на правната рамка

Голем дел од политичките партии (8 од 12) во своите програми имаат предлози за подобрување или надградба на правната рамка. Овие предлози содржат како донесување, изменување и дополнување закони, така и донесување други документи кои би служеле како основа за натамошно унапредување на животната средина. Дел од парт од политичките партии спомнуваа подобрување или надградба на законската рамка во смисла на понатамошна либерализација на здружувањето. Дел од партиите во своите програми, во делот за подобрување на правната рамка, односно СДСМ, ВМРО-ДПМНЕ, СДУ и ПОДЕМ, предвидуваат и усогласување на домашната со европската легислатива од оваа сфера.

Табела 3: Предлози во изборните програми за подобрување/надградба на правната рамка

Пол. партија	Предлози/зложби
ПОДЕМ	- Целосно усогласување на законската регулатива со законодавството на ЕУ преку зајакнување на капацитетите на Министерството за животна средина и просторно планирање(стр.33) -Промоција и поддршка (финансиска и законска) на проекти за користење на обновливи извори на енергија(стр.33)
ДУИ	- ДУИ ќе се ангажира да ја донесе Националната стратегија за водите која е основа за развој и стопанисување со водите во Македонија (стр.44)
СДСМ	- Измени и дополнување на Законот за заштита и благосостојба на животните, согласно најдобрите практики од европската легислатива во однос на регистрацијата на сите миленици (стр. 49)
ДД	- Покрај мерките за спречување на загадување на водите, предвидуваме воведување на итни мерки за рационално користење на водата. (стр. 35)
ВМРО -ДПМНЕ	- Ќе ја донесеме „Водостопанската основа“ на Македонија (стр. 274) -Целосно ќе ги транспонираме и ќе ги усвоиме подзаконските акти во делот на водите во согласност со директивите на ЕУ (стр. 274) -Ќе ја усвоиме Националната стратегија за управување со води во Република Македонија - рок јуни 2011 година (стр. 274) - Ќе подготвиме регионални планови за управување со отпад во најмалку 2 региони за управување со отпад заедно со стратешка оценка на влијанието врз животната средина.

	(стр. 276) - Ќе донесеме Национална стратегија за заштита на природата. (стр. 276) -Ќе донесеме „План за управување со природното и со културното наследство“ во Охридскиот регион со Акциски план (стр. 276) -Ќе изработиме Стратешки карти за бучава за сите агломерации, главни патишта, главни железнички пруги и главни аеродроми на територијата на Република Македонија. (стр. 277)
ОМ	-Ќе креира Стратегија за управување со водните ресурси со акционен план и проектна програма(стр.55)
СДУ	-Обезбедување на потребната стратешка и законска рамка во којашто ќе се започне со аспектите на спроведување на законската регулатива на ЕУ и за обезбедување на потребните механизми за привлекување на максимално ниво на надворешна финансиска поддршка, во форма на неповратна помош и заеми (проактивен однос во барање на средства од европските фондови за проектите за заштита на животната средина)(стр.34)
Демократија е ре	Ќе се спроведува „принципот загадувачот плаќа“ (P.P.P. – polluter pays principle)

Јакнење на институционалните капацитети за заштита и унапредување на животната средина

Следејќи ги глобалниот трендови, прашањето за зачувувањето на животната средина добива се поголемо значење како во светот, така и во Македонија. Од вкупно 12 анализирани програми, 6 политички партии нудат конкретни институционални подобрувања за оваа цел.

Има разлики во понудените мерки, сепак прашањето во однос на кое постои генерална согласност и е повторено од најголем дел од партиите е регулирањето на отпадот и изградба на пречистителни станици. Во дел од програмите предвидено е и формирање на Агенција за животна средина (ПОДЕМ) и Агенција за одржлив развој (СДСМ).

Табела 4: Предлози /предвидени активности во изборните програми за заштита и унапредување на животната средина

Пол. партија	Предлози/заложи
СДУ	- Решавање на проблемите со отпадот преку изградба на современи капацитети за управување со отпадот и рехабилитација на постоечките капацитети(стр.34) -Изградба на нови пречистителни станици, осовременување и рехабилитација на постоечките пречистителни станици (такви можности се предвидени во НЕАП 2 И ЛЕАП на Град Скопје(стр.34)
ВМРО-ДПМНЕ	- Ќе ја подобриме и редовно ќе ја одржуваме Државната мрежа за мониторинг на воздухот со 4 мониторинг- станици (стр. 277)
ДУИ	- Создавање на Катастар на загадувачи во општините во Македонија, во соработка со локалните власти и националните и локални мрежи за набљудување на воздухот. (стр. 44)
ПОДЕМ	- Формирање на Фонд за животна средина во кој финансиските средства од еколошките такси и казни ќе бидат искористени на проекти за заштита на животната

	<p>средина -Формирање на Агенција за животна средина – стручна, компетентна и независна агенција која ќе ги спроведува законските прописи обединувајќи ги постојните органи во рамки на МЖСПП- Управа за животна средина и Државен инспекторат за животна средина(стр.33) -Изградба на пречистителни станици за отпадни води во најкус можен рок -Итно довршување на колекторскиот систем за отпадни води во Охрид и изработка на проекти за заштита на Преспанското и Дојранското езеро(стр.34)</p>
ОМ	<p>-Ќе го изградат целосен опфатен колектор од страна на Македонија и Албанија за целосна заштита на површинските и подземните води од Охридската котлина(стр.55) -Ќе се отворат еко-кампови особено во руралните подрачја, а со тоа ќе се отворат нови работни места и ќе се задржи локалното население(стр.55)</p>
СДСМ	<p>-Во поглед на организацијата на активностите, новата Влада планира да го реорганизира надлежното министерство и да ги зајакне неговите капацитети во однос на искористувањето на расположливите фондови во Европската Унија. (стр. 49) - Ќе ја испита потребата од основање на Агенција за одржлив развој, која би управувала со основните медиуми на животната средина (водата, отпадот и природата) (стр. 49) - Градењето на нови современи регионални капацитети, центри за рециклирање и селектирање на отпадот ќе овозможи и отворање на нови работни места. (стр. 49) - Ќе го подигне квалитетот на управување со водите преку изградба на филтер-станици, изградба на нова современа инфраструктура, колекторски системи, станици за третирање и рециклирање на отпадните води (стр. 49)</p>

Финансиска поддршка за унапредување на животната средина

Предлози и заложби за финансиска поддршка за унапредување на животната средина се застапени кај 6 политички партии. Во изборните програми простор наоѓаат и предлозите за финансиска поддршка со цел унапредување на животната средина. Слично како и за претходните подрачја дел од партиите презентираат општи заложби, а дел конкретни мерки. Најголем дел од мерките се во областа на субвенционирање на активностите кои придонесуваат за унапредување на животната средина, даночни олеснувања за таквите инвестиции, како и искористување на меѓународните фондови кои стојат на располагање за оваа намена.

Табела 5: Предлози во изборните програми за подобрување на финансирањето

Пол. партија	Предлози/заложби
ПОДЕМ	<p>-Субвенции за сите субјекти кои користат чисти технологии (фабрики за рециклирање, третман на отпад и отпадни води) (стр.33) -Даночни олеснувања при увоз на машини, апарати, технологии кои се во интерес на заштита на животната средина (филтри, пречистителни станици, возила за собирање и преработка на отпад, инсенератори) -Подигнување на јавната свест за потребата од заштита на животната средина преку финансирање на проекти на невладини организации, здруженија на граѓани и поединци(стр.34)</p>
ВМРО-ДПМНЕ	<p>- Ќе работиме на зголемување на инвестициите во животната средина согласно со „Националната стратегија за инвестиции во животната средина“ (стр. 273)</p>
ЛДП	<p>- Висината на инвестиции во екологијата и одржливиот развој да биде во износ од 1% од бруто домашниот производ на годишно ниво. (стр. 51) -Поттикнување на производство на енергија од обновливи извори преку финансиски субвенции. (стр. 51) -Интезивен развој и силно стимулирање на еколошкиот туризам за што ќе се издвојува 120 милиони денари годишно (стр. 51) -Решавање на проблемот со управување со отпад : депонирање, третирање, собирање,</p>

	со зголемено инвестирање во инфраструктура. (стр. 51) - Доследна примена на принципот 'загадувачот плаќа'. Создавање посебен 'Фонд за Животна Средина'. (стр. 52)
НДП	- НДП се ангажира за даночни олеснувања за производните капацитети кои ќе користат соларна енергија наместо електрична. (стр.10)
ОМ	•Стимулирање на еколошкиот туризам, преку грантови од државата и Европски фондови во трите национални паркови(стр. 55)
ДД	- Инвестиција во модернизација на системите за наводнување (стр. 35)

ПРОМОВИРАЊЕ НА СОРАБОТКА МЕЃУ ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ И ДРУГИ ИНСТИТУЦИИ СО ЦЕЛ УНАПРЕДУВАЊЕ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Потребата од соработка со меѓународни организации, локална самоуправа, јавно-приватни партнерства итн, со цел унапредување на животната средина и поефикасно исполнување на предизборните заложби и ветувања, е промовирана кај 3 политички партии, односно СДУ, СДСМ и ДУИ. Иако во многу мал дел и маргинализирано, сепак, како и кај другите сфери, така и кај оваа, соработката со други институции добива на актуелност.

Табела 6: Соработка со други институции

Пол. партија	Предлози/заложби
СДУ	- Преку локалната самоуправа ќе го издигнеме еко-туризмот како стратешка определба и истовремено голема можност за вработување во руралните подрачја (стр. 34) -Примена на јавно приватно партнерство во реализација на проектите за заштита на животната средина (стр. 34)
СДСМ	- Новата Влада ќе ги следи практиките во земјите-членки на ЕУ за користење на принципот на јавноприватно партнерство во сите сегменти од заштитата на животната средина - отпадот, водите, воздухот, биодиверзитетот. (стр. 49)
ДУИ	- Создавање на Катастар на загадувачи во општините во Македонија, во соработка со локалните власти и националните и локални мрежи за набљудување на воздухот (стр. 44)

Заклучоци

1. Скоро сите политички партии ја спомнуваат и нудат предлози за заштита и унапредување на животната средина

Животната средина се спомнува во 10 од 12 од анализирани програми. Најголемо внимание на оваа сфера посветува ВМРО-ДПМНЕ, после кои следуваат СДСМ. Од другите партии, притоа имајќи ја во предвид големината на самата политичка партија и обемот на програмата која ја нудат, значително внимание посветуваат и ПОДЕМ и ЛДП. Во програмите на албанските политички партии (ДУИ, Демократија е ре и НДП), иако обработката на темата е доста генерална, сепак во ДУИ се среќаваат поконкретни мерки и предлози.

Сите политички партии кои во својата програма ја спомнуваат животната средина имаат посветено посебен дел само за животната средина на различни нивоа од програмите. Кај ДУИ и ДД, постои и натамошна поделба на темата по подкатегории.

Иако поголемиот дел ја опфаќаат животната средина во програмата, **конкретни мерки се спомнуваат** само кај половина од нив, односно **6 од 12**. Останатите ги имаат презентирани нивните ставови и општи предлози за развојот на животната средина, како и афирмација на значењето на истата.

2. Голем фокус на подобрувањето на правната рамка

Голем дел од политичките партии (8 од 12) во своите програми имаат **предлози за подобрување или надградба** на правната рамка. Овие предлози содржат како донесување, изменување и дополнување закони, така и донесување други документи кои би служеле како основа за натамошно унапредување на животната средина. Имајќи во предвид дека вниманието кое се посветува на животната средина е мало, во смисла едно од прашањата кое е разгледувано на најмал број страници (најчесто една), фокусот на правната рамка е голем.

3. Солиден фокус на јакнењето на институционалните капацитети за заштита и унапредување на животната средина

Од вкупно 12 анализирани програми, **6 политички партии** нудат **конкретни институционални подобрувања** за оваа цел.

Има разлики во понудените мерки, сепак прашањето во однос на кое постои генерална согласност и е повторено од најголем дел од партиите е регулирањето на отпадот и изградба на пречистителни станици. Во дел од програмите предвидена е и изградба на Агенција за животна средина (ПОДЕМ), Агенција за одржлив развој (СДСМ).

4. Различни предлози за подобрување на финансирањето

Предлози и заложби за финансиска поддршка за унапредување на животната средина се застапени кај **6 од 12** анализирани програми на политички партии. Слично како и за претходните подрачја дел од партиите презентираат општи заложби, а дел конкретни мерки. Најголем дел од мерките се во областа на **субвенционирање** на активностите кои придонесуваат за унапредување на животната средина, **даночни**

олеснувања за таквите инвестиции, како и **искористување на меѓународните фондови** кои стојат на располагање за оваа намена.

5. Помал дел од партиите со предлози за соработка

Потребата од соработка со **меѓународни организации, локална самоуправа, јавно-приватни партнерства** итн, со цел унапредување на животната средина и поефикасно исполнување на предизборните заложби и ветувања, е **промовирана кај 3 политички партии**, односно СДУ, СДСМ и ДУИ. Иако во многу мал дел и маргинализирано, сепак, како и кај другите сфери, така и кај оваа, соработката добива на актуелност.

Прилог 1. Веб-страници на кои се објавени програмите

Подносител	Програма
Демократија е ре	http://www.demokraciaere.org/pod/docs/ProgramiDR_1.pdf
ПОДЕМ	http://podem.org.mk/PODEM_Docu/programa2011Podem.pdf
СДУ	http://www.sdu.org.mk/images/stories/dokumenti/izborna-programa-sdu.pdf.pdf
ДУА	http://bdsh.eu/docs/platforma.pdf
ВМРО-ДПМНЕ	http://vmro-dpmne.org.mk/Dokumenti/Manifest_za_reformi_i_razvoj.pdf
ДУИ	http://www.aliahmeti.org/dokumente/programi09.pdf
ДПА	http://www.qurra-pdsh.org/
СДСМ	http://www.zatvojataidnina.mk/upload/pdf/Programa_SDSM_2011.pdf
ЛДП	http://ldp.org.mk/Dokumenti/LDPProgramalmalzlez.pdf
Демократска десница	http://www.demokratskadesnica.org/programa.pdf
НДП	http://www.rdk.org.mk/index.php/programi
ОМ	http://www.obedinetizamakedonija.mk/File/OM%20-%20Izborna%20Programa%20-%202011.pdf

На веб-страницата на интегрираната платформа за набљудување на вонредните парламентарни избори 2011: www.mojotizbor.mk може да се најдат сите доставени/објавени програми на политичките партии.